

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐν Λονδίῳ ΛΟΝΓ'.

—ο—

Ἀναγγέλλομεν τὴν ἐκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἱστορίας τοῦ Κ. Σ. Τρικούπη πρὶν ἢ ἐπεξέλθωμεν αὐτὸν, διότι οὐδὲν ἀντίτυπον ἐρθασεν εἰσεῖτι εἰς Ἀθήνας. Εἰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, καὶ ὁ πολιτικὸς βίος αὐτοῦ, καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Ἱστορίας ταύτης ὅσων, συγκατανεύσας ἄλλοτε, ἐπέτρψε πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀνίγνωσιν, ἔρχουν νὰ δικαιολογήσῃ τὰς βιβλιογραφικὰς κρίσεις τῆς *Harvard* μας, ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ὁμῶς ἐπὶ προκαταλήψει, ἀναδύλλομεν αὐτὰς ἐκ τοῦ διαδοθῆ καὶ ἐνταῦθα τὸ σύγγραμμα. Ὁμολογοῦμεν ἐν τούτῳ ὅτι ἐδυνάτοῦμεν νὰ καταστειλώμεν καὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν φιλαυτίας τὰ σκιρτήματα, ἀσχεγνώμενα ὅσα-κις ἡ δημοσιογραφία τῆς πρὸ αἰώνων ἀνδρωθείας Εὐρώπης, συγκαταδίδουσα εἰς τοὺς νεανικοὺς μὲν ἄλλα γενναίους ἡμῶν ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ, καταδεικνύει, ἢ καὶ, ὡς ἐπὶ τῆς προκειμένης Ἱστορίας, ἀναμνηστικὴ αὐτοῦς μετὰ δικαίων ἐγκωμίων. Ζητοῦμεν ἄρα τὴν ἀδελφὴν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἅτινα λέγει περὶ αὐτῆς ἡ διασημότερα τῆς Εὐρώπης ἐφημερίς. — ὁ *Times*, — ἥτις δι' ὅλης σχεδὸν πραγματείας ἐπεχείρησε νὰ ἀναλύσῃ τὸν ἐκδοθέντα τόμον.

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἀναλύσεως, κατέχον τρεῖς στήλας τῆς πελωρίας ἐκείνης ἐφημερίδος, εἰ καὶ καθιερῶνται εἰς προδοποιήσιν τοῦ ξένου ἀναγνώστου πρὸς εὐχερεστέραν καταλήψιν τῆς Ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, μαρτυρεῖ κατ' ἀρχὰς τὴν σπουδαϊοτάτην ἐποψὴν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐθεωρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ πᾶν τοῦ Κ. Τρικούπη. Ὁμιλοῦσα περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συρροῆς πολλῶν καὶ παντοίων εἰδήσεων εἰς μόρφωσιν ἰδέας ὀρθωτέρας περὶ αὐτοῦ, ἡ Βρετανικὴ ἐφημερίς θεωρεῖ ὡς πολῦτιμον σύμπτωσιν τὴν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐκδοσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. « Ἐγκαίριος, λέγει, ἐλθὼν ὁ Κ. Τρικούπης, ὁ διακεκριμένος οὗτος πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ, διὰ συγγράμματος ἀποτεινομένου πρὸς μόνους μὲν τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἀξίου ὁμῶς τῆς προσοχῆς πάντων, διηγεῖται τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος, καὶ τῆς διὰ πολλῶν ἀγώνων ἀνακτηθείσης ἐλευθερίας. . . Δεχόμεθα, προσεῖναι, μετὰ τῆς προσηκούσης συγκαταδόσεως πρὸς τὰς ἐθνικὰς προκαταλήψεις τὴν συγγραφὴν ἀνδρὸς αὐτοῦ τῶν συμβεβηκότων ἅτινα διηγεῖται, καὶ μετασχόντος μάλιστα αὐτῶν . . . καὶ πιστεύομεν ὅτι, καθὼς πάλαι ὁ Θεουκιδίδης καὶ ὁ Ξενοφὼν, περιγράφαντες τὰ ἴδια αὐτῶν περὶ ἡμέτερα καὶ τὰς ἰδίας αὐ-

τῶν πράξεις, διετήρησαν μεγίστην ἀμεροληψίαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀνὰ χεῖρας Ἱστορίας τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τοῦ συγγραφέως, καὶ τὸ πατροπαράδοτον αὐτοῦ μῖσος κατὰ πατροπαράδοτων ἐχθρῶν, δὲν παρέσυραν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ διαστρέψῃ ἢ νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἐνὶ λόγῳ μιμεῖται ἀναντιρρότως τὴν τελείαν ἀμεροληψίαν τῶν ἀρχαίων ἐκείνων παραδειγμάτων ὅταν ἐξιστορῇ τὰς παρεκτροπὰς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τοὺς ἀλλεπαλλήλους παροξυσμοὺς τῆς θηριωδίας καὶ τῆς δειλίας αὐτῶν, τὴν ἀναληψίαν ὅτε ἦτο ἀνάγκη δραστηριότητος, καὶ τὰ ἀτυχῆ σχέδια ὅτε ἦτο καιρὸς ἐνεργείας. Ὅσοι θέλουσιν, ἐπιφέρει ἡ ἐφημερίς τοῦ Λονδίνου, νὰ συλλάβωσιν ἰδέαν περὶ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ οὗτινος μερὶς τις μὲν ἀνέκτησε, μερὶς τις δὲ ἄλλη καταφλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἀνακτήσῃ ἐλευθερίαν, πρέπει νὰ ἀναγνώσῃ τὴν Ἱστορίαν ταύτην. »

Ἐάν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν αἰώνων, ἡ πρώτη τοῦ ἱστοριογράφου ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀμεροληψία, ὁ συμπολίτης ἡμῶν ἔχει ἄρα ἀκέραιον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς γνωστοτάτης ἐκείνης ἐφημερίδος, τὴν ἀρετὴν ταύτην. Τὸ καθ' ἡμᾶς, δὲν συγχαιρομεν σήμερον τὸν συγγραφέα, διότι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἔχομεν τιαύτην πεποιθῆσιν.

Πρὶν ἢ εἰσχωρήτῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορικῆς πραγματείας, ἡ ἐφημερίς τοῦ Λονδίνου προτάσσει ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης. Εἶναι περίεργον νὰ μάθωμεν πῶς θεωροῦσιν οἱ Ἀγγλοὶ τὴν γλώσσαν ἣν τινὰ λαλοῦμεν καὶ γράφωμεν σήμερον.

« Ἡ γλώσσα τῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ νεοελληνικὴ, τὴν ὅποιαν μεταχειρίζονται ὅλοι οἱ πεπαιδευμένοι γλώσσα παραπληροῖς τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς, διαφέροντα ταύτης μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν, καὶ πάντη ἀππληγμένη τῆς διαφθορᾶς ἥτις ἐμόλυνεν αὐτὴν ἐπὶ δουλείας τεσσάρων ἐκατονταετηρίδων. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν δοξάζουσιν ὅτι ἡ νεοελληνικὴ διαφέρει τῆς ἀρχαίας ὅσον ἡ Ἰταλικὴ τῆς Λατινίδος· ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ λόγοι ἀγνοῦντες ὅτι δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς πρὸς ἀλλήλας, καὶ ὅτι πλείστοι τῶν τύπων τῆς νεωτέρας εἶναι οἱ αὐτοὶ τῶν δοκιμωτέρων κλασικῶν τῆς ἀρχαίας, ἢ τουλάχιστον τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑβδομήκοντα. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπάρχουσι συγγραφεῖς ζητοῦντες νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν γραπτὸν τουλάχιστον λόγον εἰς τὸ ὕψος τοῦ Δημοσθένους. Ὁ Κ. Τρικούπης ἀποδοκιμάζει τὴν προσπάθειαν ταύτην καὶ λέγει πολλὰ ὀρθῶς, ὅτι ὁ δωρικὸς τύπος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς εἶναι ἀξίος λόγου ὡς καὶ ὁ τῆς Ἀττικῆς, τὸν ὁποῖον προσέτιμησεν ἡ ἀρχαιότης. « Δυστύχημα, λέγει, ἤθελεν εἶσθαι ἐάν ἄνδρες πεπαιδευμένοι, ἀφραζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐθουσιασμοῦ τῶν παρελθόντων, καταλείμπανον τοὺς συνήθεις τύπους τῆς γλώσσης, καὶ ἐπλάττον φιλολογίαν τῆς ὁποίας εὐάριθμοί τινες σοφοὶ ἤθελον κρατεῖν τὴν κλειδα, ὥστε, ὡς πάλαι ἐν Αἰγύπτῳ, νὰ ὑπάρχωσι δύο εἶδη λόγου γραπτοῦ, τὸ τῶν λογίων καὶ τὸ τοῦ λαοῦ. » Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ὀρθωτάτη· διότι τότε μόνον ἡ φιλολογία ἔχει ἰσχὺν καὶ νύερα ὅταν, αἱ μὲν ἐμπνεύσεις

αὐτῆς πηγάζουσιν ἐκ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ, τὰ δὲ κοινὰ αἰσθήματα ἐρμηνεύονται διὰ κοινῶν λέξεων. Ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν ἐπὶ τοιούτων ἀρχῶν βαινών, δικτερεῖ τὰς ἐνεστώσας καταλήξεις καὶ φρασεολογίας. ὡς πρὸς τὰς λέξεις ὁμῶς ὑπάρχει διαφορὰ. Πρὸ εἰκοσιπέντε ἡδὴ ἐτῶν ἡ μὲν Ἑλλάς ἦτο θούλη, ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῆς χυδαῖατάτη· ἀλλ' ὅτε φῶς ἐλευθερίας ἔλαμψεν ἐπ' αὐτήν, αἱ νέαι ιδέαι, ἵνα ἐρμηνευθῶσιν, ἀπήτησαν νέας λέξεις. Εὐτυχῶς εὐρυτάτη ἀποθήκη λέξεων ὑπάρχει πρῶτος ἐν Ἑλλάδι, ὅπου πᾶς λόγιος θεωρεῖ ὅλας τὰς ἐν τῷ θουκυδίδῃ καὶ Πλάτῳ ὡς ἀντιφάσεις εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Αἱ νέαι φρασεολογίαι ὑποθέτουσι βιαίαν μεταβολὴν τοῦ τρόπου τῆς δημώδους ἐκφράσεως, καὶ μάλιστα τῶν δημῶδων ιδεῶν· αἱ λέξεις ὁμῶς δὲν ἀπαιτοῦσιν εἰς ἡμῶν μὴν· δὲν προσβάλλουσι τὰς συνθεσίας· δὲν ὑποσκελίζουσιν ἄλλας, κενὸν μόνον ἀναπληροῦσιν. Οὕτως, ἐν τῷ προκατεμένῳ συγγράμματι, ὁ λόγιος θέλει ἀνερεῖ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ὁμαλωτέραν καὶ ἀναλυτικωτέραν, καὶ συλλάβει ιδέαν τινὰ περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ δικτεροῦντος καὶ χρωμένου, καὶ ἐπεκτείνοντος καθ' ἑκάστην αὐτήν.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Κ. Τρικούπη ὀφείλομεν εὐαργέτημα πολὺ ἀξιολογώτερον, κατὰ τὰς ἐνεστώσας περιστάσεις, καὶ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν γεγονότων, καὶ τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν ἐμπειρίας. Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν, ἀφ' οὗ ἡ αἰφνιδια ἐκρεῖξ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐξακοντίσασα μύδρους πυρὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, κινδυνεύει νὰ καταφλέξῃ αὐτήν, ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερίς, παρ' ἧς ἔδανείσθημεν τὰς ἀνωτέρω περικοπὰς, ἀντιπαρατίθουσα πρὸς τοὺς θεωροῦντας ἀναπόφευκτον καὶ ἐπομένως ἐπισπεύδοντας τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὑπέπεσαν εἰς ἀντιφάσεις, καὶ ἐξέφρασε πολλάκις ιδέας βεβαίως οὐχὶ εὐμενεῖς, περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν χριστιανῶν. Αἱ ἀντιφάσεις καὶ αἱ ιδέαι αὗται γεννῶσι τὴν ὑποψίαν ὅτι οἱ σοφοὶ τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης συντάκται γνωρίζουσιν εἰσέτι ἀτελῶς τὰ περὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ πραγμάτων· τὴν ἀγνοίαν δὲ ταύτην φαίνεται ὅτι ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ σήμερον λαλοῦντες εὐνοϊκώτερον περὶ τῶν λαῶν τούτων, ἀναγνωρίζοντες, ὡς ἴδομεν, τὴν ἀνάγκην τῆς συρροῆς πολλῶν καὶ παντοίων εἰδήσεων εἰς μόρφωσιν ιδέας ὀρθωτέρας περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, καὶ χαίροντες διὰ τὴν ἐγκαιρὴν δημοσίευσιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαραστάσεως.

Πολλὰ βεβαίως καὶ λέγονται καὶ γράφονται ἀπὸ πολλῶν μηνῶν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὀρθωτέρας ταύτης ιδέας. Μακάριοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐάν, προσλαμβάνοντες σήμερον βοήθον παρὰ τὸν διπλωματικὸν λόγον καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κ. Σ. Τρικούπη, κατορθώσωσι νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ιδέα ἐκείνη, καὶ νὰ κατισχύσῃ ἐπὶ τέλους ἡ ἀλήθεια τῆς ἀπάτης καὶ τῶν προλήψεων!

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἱατρικὴ Μέλισσα. — Θέμις. — Ἐφημερίς
τῶν Μαθητῶν.

— 0 —

Μετ' εὐχαριστήσεως βλέπομεν τὸν χρηστὸν καὶ φιλόπονον ἐκδότην τῆς Μελίσσης ἐξακολουθοῦντα ἀκαμάτως τὸ ἔργον ὃ πρὸς κοινὸν καὶ οὐχὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος ἀνεδέξατο. Γνωρίζοντες πόσον πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ τὰς ἱατρικὰς ἀκολουθοῦντες σπουδὰς, πόσον δὲ σπάνια τὰ τῶν σπουδαστῶν βοηθήματα, αἰσθανόμεθα ὅτι οὐ μικρὰν ἀναπληροῖ ὁ Κ. Γούδας ἀνάγκην, χορηγῶν τοῖς νέοις ἱατροῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μακρὰν πάσης κοινωνίας διατελοῦσι, καὶ ἐστερημένοις πάσης τροφῆς διανοητικῆς, ἀνάγνωσιν αἰξάνουσαν τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν γνώσεις, καὶ μὴ ἐπιτρέπουσαν αὐτοῖς νὰ καθυστερήσωσι τῆς ἐν Εὐρώπῃ προόδου τῆς ἐπιστήμης, ἀγνοοῦντες τὰς ἐφευρέσεις, καὶ τὰς νεωτέρας ἐρεῖνας καὶ συζητήσεις. Τὸ ἀξιώπαινον τοῦτο περιοδικὸν σύγγραμμα παρέχει συγχρόνως καὶ τοῖς ἡμετέροις τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ ἐκθέσωσι καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν σκέψεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τε τῶν ἐνδημουσῶν νόσων, καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου ἀφορῶντος τὴν ἐπιστήμην.

Τοσαύτην δ' αἰσθανόμεθα ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν, ὥστε δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν λύπην ἡμῶν, ὅτι ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῷ ἐσχάτῳ αὐτοῦ συλλαδίῳ ἡ περὶ τῶν ἐπιταφίων λόγων τοῦ ἀξιότιμου ἱατροῦ Κ. Πρινάρη ἐπιστολή. Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι ἀνάξιον τῆς ἐμδριβοῦς συλλογῆς, εἰς ἣν δὲν ἐπρεπε νὰ καταταχθῇ, καὶ ἄδικος καὶ ἀδικαιολόγητος ἡ κατὰ τοῦ Κ. Πρινάρη κατχορὰ δι' ἀριθμητικὰ παροράματα περὶ τὸν βίον τοῦ ἀγαπητοῦ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς ἐπιστήμοσι μακαρίτου Πετρίδου. Τοιαύτη μεμφίμοιρος καὶ μικρολόγος κριτικὴ, οὐδ' ὅπως ὠφελεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ βλάπτει τὸν γράφοντα. Τίς δὲν γνωρίζει πῶς συντάσσονται οἱ Ἐπιτάφιοι οὗτοι, θλιβεραὶ πομφύλυγες τῆς στιγμῆς, ἐν μέσῳ δακρύων φυόμεναι, καὶ εἰς ἀτελεῖς βαρυαλγοῦντων καὶ τεθορυβημένων συγγενῶν πληροφορίας στηριζόμεναι; Ἡ Μέλισσα εἶναι ἀξία εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἐμδριβεῖς μόνον ἐπικρίσεις ν' ἀναίγῃ τὰ τεύχη τῆς.

Τὸν αὐτὸν ἔπαινον καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους πρέπει ν' ἀπονείμωμεν καὶ εἰς τὸν ἐκδότην τῆς Θέμιδος Κ. Σγούταν, ὅστις ἡνέως ταμεῖον εἰς ὃ οἱ λογιώτεροι καὶ ἐργατικώτεροι τῶν παρ' ἡμῖν νομομαθῶν καταθέτουσι πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τὰ προϊόντα τῶν ἰδίων σπουδῶν.

Τέλος δὲ, ἐπειδὴ περὶ περιοδικῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ὁ λόγος, δὲν δυνάμεθα ἀνεῖ ἀδικίας νὰ μὴ κατατάξωμεν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὴν Ἐφημερίδα τῶν μαθητῶν, ἥς τὸ πλεῖστον καὶ ἀριστον μέρος περιέχει ὕλην καθαρῶς ἐπιστημονικὴν, καὶ εἰς